

Mål T-203/01

Manufacture française des pneumatiques Michelin mot Europeiska gemenskapernas kommission

”Artikel 82 EG — Rabattsystem — Missbruk”

Förstainstansrättens dom (tredje avdelningen) av den 30 september 2003 II - 4082

Sammanfattning av domen

- 1. Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Begrepp — Objektivt begrepp som omfattar beteenden som kan påverka strukturen hos en marknad och medför att hinder skapas för den existerande konkurrensens upprätthållande eller utveckling — Skyldigheter som åvilar det dominerande företaget — Utövande av konkurrens enbart genom prestationer
(Artikel 82 EG)*

2. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Rabatt som har utestängnings-effekter på marknaden — Lojalitetsrabatt — Kvalificering av missbruk (Artikel 82 EG)*

3. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Mängdrabatt — Tillåtlighet — Villkor — Missbrukskaraktär hos rabattsystem — Bedömningskriterier (Artikel 82 EG)*

4. *Konkurrens — Administrativt förfarande — Meddelande om anmärkningar — Erforderligt innehåll*

5. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Mängdrabatt med lojalitets-verkan — Årlig rabatt med viss procent på den totala omsättning som är hänförlig till kunden under det gångna året vilken ökar progressivt och väsentligt i förhållande till omsättningen (Artikel 82 EG)*

6. *Konkurrens — Administrativt förfarande — Respekt för rätten till försvar — Insyn i akten — Gränser — Skyldighet att kommunicera identiteten på de av det dominerande företags kunder som har deltagit i granskningen till företaget — Saknas*

7. *Konkurrens — Administrativt förfarande — Beslut av kommissionen i vilket en över-trädelse fastställs — Bevisning som inte har delgivits parterna skall inte beaktas — Följder — Omöjligt att bevisa anmärkningen genom hänvisning till dessa handlingar*

8. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Rabattsystem som ger det dominerande företaget stort utrymme för skönsmässig bedömning — Rabatter som inte motiveras av objektiva ekonomiska faktorer (Artikel 82 EG)*

9. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Företag som tillverkar däck — Avtal om rabatt till återförsäljare som åtar sig att systematiskt låta regummera däck-stommar hos företaget — Villkor som innebär kopplad försäljning — Tillåtet enligt nationell rätt — Saknar relevans — Gemenskapsrättens företrädare (Artikel 82 EG)*

10. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Skyldigheter som återförsäljare av det dominerande företags produkter åläggs i utbyte mot ekonomiska fördelar — Skyldigheter som syftar till att sätta konkurrensen från de andra tillverkarna ur spel (Artikel 82 EG)*
11. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Objektivt omotiverade skyldigheter avseende information och kontroller som återförsäljare av det dominerande företags produkter åläggs i utbyte mot ekonomiska fördelar — Tillämpning av förordning nr 4087/88 med stöd av vilken informationsskyldighet kan åläggas inom ramen för ett franchiseingavtal — Saknas (Artikel 82 EG; kommissionens förordning nr 4087/88, artikel 3.2)*
12. *Konkurrens — Dominerande ställning — Missbruk — Begrepp — Beteenden som hindrar att den existerande konkurrensen upprätthålls eller utvecklas eller som har detta syfte (Artikel 82 EG)*
13. *Konkurrens — Böter — Belopp — Fastställande — Höjning av den normala bötesnivån — Tillåtlighet — Villkor — Motiveringsskyldighet — Saknas (Rådets förordning nr 17, artikel 15.2; kommissionens meddelande 98/K 9/03)*
14. *Konkurrens — Böter — Belopp — Fastställande — Kriterier — Böter som sanktionerar missbruk av dominerande ställning — Prövning av överträdelsens svårighetsgrad — Beaktande av karaktären hos och syftet med missbruket, och inte av missbrukets konkreta resultat (Rådets förordning nr 17, artikel 15.2)*
15. *Konkurrens — Böter — Flera överträdelser — Åläggande av ett enda bötesbelopp — Tillåtlighet — Skyldighet för kommissionen att individualisera enskilda faktorer som innebär missbruk — Saknas (Rådets förordning nr 17, artikel 15.2)*
16. *Konkurrens — Böter — Belopp — Fastställande — Kriterier — Överträdelsens varaktighet — Beaktande av överträdelsens varaktighet som sådan, oberoende av dess inverkan på den skada som har uppstått — Tillåtlighet (Rådets förordning nr 17, artikel 15.2)*

17. *Konkurrens — Böter — Belopp — Fastställande — Kriterier — Överträdelsernas allvarliga karaktär — Försvårande omständigheter — Återfall — Begrepp (Kommissionens meddelande 98/K 9/03)*
18. *Konkurrens — Böter — Belopp — Fastställande — Kriterier — Överträdelsernas allvarliga karaktär — Försvårande omständigheter — Återfall — Liknande överträdelser som två dotterbolag med samma moderbolag begår efter varandra*
19. *Konkurrens — Böter — Belopp — Fastställande — Kriterier — Överträdelsernas allvarliga karaktär — Försvårande omständigheter — Höjning av den ökningskoefficient som tidigare har tillämpats vid återfall — Sänkning av nivån på den nedsättning som tidigare har beviljats vid förmildrande omständigheter — Tillåtlighet (Rådets förordning nr 17, artikel 15.2; kommissionens meddelande 98/C 9/03)*

1. Missbruksbegreppet är ett objektivt begrepp. Det omfattar sådana beteenden av ett företag i dominerande ställning som kan påverka strukturen hos en marknad där konkurrensen redan är försvagad just till följd av det ifrågasvarande företagets existens och som, genom att andra metoder används än sådana som räknas till normal konkurrens om varor och tjänster på grundval av de ekonomiska aktörernas transaktioner, medför att hinder läggs i vägen för att den på marknaden ännu existerande konkurrensen upprätthålls eller utvecklas. All priskonkurrens är således inte automatiskt tillåten och ett företag i dominerande ställning kan därför inte använda sig av andra medel än dem som hör till en konkurrens genom prestationer.

berörda företaget, åligger det följaktligen ett sådant företag, oberoende av anledningen till att det intar denna ställning, en särskild skyldighet att inte genom sitt agerande skada en effektiv och icke snedvriden konkurrens på den gemensamma marknaden. Även om en dominerande ställning inte innebär att ett företag i denna ställning fräntas rätten att skydda sina ekonomiska intressen när dessa hotas och även om detta företag har möjlighet att inom rimliga gränser vidta sådana åtgärder som det anser lämpliga för att skydda sina intressen, kan sådant agerande emellertid inte godtas när det syftar till att förstärka och missbruka den dominerande ställningen.

Även om ett konstaterande att ett företag har en dominerande ställning inte i sig innebär någon kritik av det

(se punkterna 54, 55 och 97)

2. Ett rabattsystem som har utestängningseffekter på marknaden anses strida mot artikel 82 EG om det tillämpas av ett företag i dominerande ställning.

Så är fallet med en lojalitetsrabatt som ges av ett företag i dominerande ställning i utbyte mot ett åtagande från kunderna att uteslutande eller i princip uteslutande göra inköp från detta företag. En sådan rabatt innebär nämligen, även när den inte är diskriminerande, att företaget genom ekonomiska förmåner söker hindra sina kunder från att göra inköp från dess konkurrenter.

(se punkterna 56, 57 och 65)

3. System med mängdrabatter, vilka tillämpas av företag i dominerande ställning, som endast är knutna till inköpsvolymen från företaget, anses i allmänhet inte ha sådana utestängningseffekter på marknaden som är förbjudna enligt artikel 82 EG. Om en ökning av den levererade kvantiteten från företaget medför en lägre kostnad för företaget har detta nämligen rätt att låta kunderna komma i åtnjutande av denna kostnadsminskning genom en fördelaktigare prissättning.

Av detta följer att ett mängdrabattsystem där rabatten ökar i takt med

inköpsvolymen från företaget i dominerande ställning inte strider mot artikel 82 EG, om inte kriterierna och sättet för beviljandet av rabatten visar att systemet inte bygger på en ekonomiskt motiverad motprestation, utan att det i likhet med en lojalitetsrabatt och en målrabatt syftar till att hindra kunder att köpa in från konkurrerande tillverkare.

För att bedöma huruvida ett mängdrabattssystem eventuellt utgör ett fall av missbruk, är det nödvändigt att bedöma samtliga omständigheter, särskilt kriterierna och sättet för beviljandet av rabatterna, samt att undersöka huruvida syftet med rabatten, genom att ge en förmån som inte baseras på någon ekonomisk motprestation som berättigar till den, är att frånta eller inskränka köparens möjlighet att välja sina inköpskällor, att hindra konkurrenternas tillträde till marknaden, att gentemot handelspartnerna tillämpa olika villkor för likvärdiga prestationer eller att stärka den dominerande ställningen genom att snedvrída konkurrensen.

(se punkterna 58–60 och 62)

4. Meddelandet om anmärkningar skall innehålla en redogörelse som är tillräckligt klar, om än kortfattad, för att

de som berörs verkligen skall kunna få kännedom om vilka beteenden kommissionen klandrar dem för. Det är nämligen endast under denna förutsättning som meddelandet om anmärkningar kan fylla den funktion som avses i gemenskapsförordningarna, och som består i att tillhandahålla samtliga uppgifter som företagen och företagssammanslutningarna behöver för att på ett ändamålsenligt sätt kunna försvara sig innan kommissionen fattar ett slutligt beslut.

(se punkt 77)

5. Ett mängdåterbäringssystem, som tillämpas av en leverantör i förhållande till kunderna, vilket har stora variationer mellan rabattsatserna längst ned och högst upp på skalan samt en ettårig referensperiod, och där rabatten bestäms på grundval av den totala omsättningen under referensperioden, har drag av ett rabattsystem med syftet att knyta återförsäljarna nära till sig genom att skapa ett starkt incitament hos kunderna att göra sina inköp hos nämnda leverantör.

(se punkt 95)

6. Kommissionen är, inom ramen för ett förfarande vilket syftar till att fastställa

missbruk av dominerande ställning, skyldig att ta hänsyn till risken för att det berörda företaget vidtar motåtgärder mot de kunder som har samarbetat med kommissionen under dess undersökning. Med hänsyn till denna risk kan kommissionen underlåta att kommunicera identiteten på dessa företag och endast lämna ut en sammanställning, vilken anonymt återger alla svar på framställningarna om upplysningar som kommissionen skickade till kunderna. Vid förberedandet, inom ramen för det administrativa förfarandet, av en icke konfidentiell version av dessa svar har kommissionen därmed dels iakttagit kravet på skydd av konfidentiella uppgifter, dels rätten för mottagaren av ett meddelande om anmärkningar att få insyn i akten i dess helhet

(se punkterna 124 och 125)

7. Dokument som har använts av kommissionen mot det berörda företaget utan att det fick tillgång till dokumenten under det administrativa förfarandet kan inte användas som bevis för en överträdelse av konkurrensreglerna. Det faktum att det inte kan användas som bevis leder till att

beslutet, i vilket överträdelse fastställts, ogiltigförklaras i den del det gäller en anmärkning som inte kan styrkas på annat sätt än genom dessa dokument.

(se punkt 129)

8. En rabatt som ett företag i dominerande ställning beviljar skall inte anses utgöra missbruk i den mening som avses i artikel 82 EG när den är knuten till objektiva ekonomiska faktorer. Av detta följer att ett rabattsystem som tillämpas av ett företag i dominerande ställning, där företaget har ett icke försumbart utrymme för skönsmåsig bedömning vad gäller kundernas möjligheter att komma i åtnjutande av rabatten, måste anses orättvist och anses innebära missbruk i den mening som avses i artikel 82 EG. På grund av den subjektiva bedömningen av kriterierna som ger rätt till rabatten befinner sig nämligen kunderna i en situation av osäkerhet och kan inte med säkerhet förutse vilken rabattnivå de kan erhålla.

(se punkterna 140 och 141)

9. Ett företag i dominerande ställning som tillverkar däck och som ger återförsäljare av företagets produkter rabatt om de åtar sig att systematiskt

låta regummera däckstommar hos företaget gör sig skyldigt till missbruk i den mening som avses i artikel 82 EG. Genom denna rabatt använder nämligen företaget i dominerande ställning sin ekonomiska ställning på däckmarknaden i allmänhet och på marknaden för nya däck i synnerhet som en bevekelsegrund för att försäkra sig om att väljas som regummerare av återförsäljarna. Företaget tillämpar således ett villkor som innebär kopplad försäljning, vilket är förbjudet enligt artikel 82 EG.

Det saknar betydelse att ett sådant villkor är förenligt med tillämplig nationell rätt, med hänsyn till gemenskapsrättens företrädare på området och till att bestämmelserna i artikel 82 i fördraget har direkt effekt.

(se punkterna 163 och 166)

10. Ett företag i dominerande ställning gör sig skyldigt till missbruk i den mening som avses i artikel 82 EG genom att åta sig att delta i den ekonomiska satsningen av de återförsäljare som säljer företagets produkter mot att dessa återförsäljare för fram produkter med företagets märke, inte styr bort den spontana efterfrågan på företagets

produkter och håller ett tillräckligt stort lager för att omedelbart kunna tillgodose denna spontana efterfrågan. Dessa villkor syftar nämligen till att sätta konkurrensen från de andra tillverkarna ur spel och stärka företagets dominerande ställning på marknaden.

(se punkterna 208 och 210)

Dessutom överstiger sådan informationsskyldighet vida de skyldigheter som kan åläggas inom ramen för ett franchiseingavtal enligt förordning nr 4087/88, och i synnerhet artikel 3.2 häri, vilken i vilket fall som helst omfattas av tillämpningsområdet för artikel 81.1 EG och därmed saknar relevans inom ramen för bedömningen av de skyldigheter som ett företag i dominerande ställning ålägger sina kunder mot bakgrund av artikel 82 EG.

11. Den skyldighet som ett företag i dominerande ställning ålägger återförsäljare av företagets produkter, som motprestation för företagets deltagande i den ekonomiska satsningen, att lämna vissa upplysningar till företaget, såsom balansräkningar, statistik över omsättningen och företagets service och information om aktieägarna samt ge företaget rätt att vid försäljningsställena utföra en audit för att kontrollera att de framstegsstrategier som företaget kommit överens om med dessa återförsäljare respekteras, utgör missbruk om de inte är objektivt motiverade.

Dessa skyldigheter skall i synnerhet anses utgöra missbruk om de återger det dominerande företags vilja att utöva kontroll över distributionen av företagets produkter, erhålla icke offentlig information om marknaden, vilken är värdefull för bestämmandet av dess egen affärsstrategi samt förstärka beroendeförhållandet gentemot företaget för återförsäljarna.

(se punkterna 21, 215–217 och 219)

12. För att fastställa en överträdelse av artikel 82 EG räcker det att visa att missbruket av företaget i dominerande ställning tenderar att inskränka konkurrensen eller, med andra ord, att beteendet har eller kan ha sådana verkningar. Av detta följer att bevisningen för det konkurrensbegränsande syftet och det konkurrensbegränsande resultatet av missbruket sammanfaller vid bedömningen av om nämnda artikel är tillämplig. Om det visas att ett agerande av ett företag i dominerande ställning syftar till att inskränka konkurrensen, kan agerandet också ha sådana verkningar. När ett företag

faktiskt vidtar ett förfarande vars syfte är att inskränka konkurrensen, är det därmed inte tillräckligt att det eftersträvade resultatet inte uppnås för att företaget skall undgå tillämpning av artikel 82 EG.

riktlinjerna som denna rättsliga ram definieras.

(se punkterna 239, 241 och 245)

Kommissionen är under dessa omständigheter inte heller skyldig att i ett beslut om åläggande av böter för överträdelse av konkurrensreglerna motivera skälen till varför den valda utgångspunkten för beräkning av bötesbeloppet inte var densamma som den som fastställdes i ett tidigare beslut, i vilket det fastställdes att ett företag gjort sig skyldigt till samma överträdelse.

13. Omständigheten att kommissionen tidigare har tillämpat en viss bötesnivå och en viss ökningskoefficient i förhållande till överträdelsens varaktighet medför inte att kommissionen inte kan höja denna nivå och ökningskoefficienten inom de gränser som föreskrivs i förordning nr 17 och i riktlinjerna för beräkning av storleken på de böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 och artikel 65.5 i EKSG-fördraget, vilka kommissionen har fattat beslut om, om detta visar sig nödvändigt för att gemenskapens konkurrenspolitik skall kunna genomföras. Kommissionen har bland annat rätt att höja bötesnivån för att förstärka böternas avskräckande effekt.

(se punkterna 254, 255 och 277)

14. Vid fastställelse av storleken på de böter som skall dömas ut på grund av missbruk av dominerande ställning skall kommissionen fastställa överträdelsens svårighetsgrad endast med hänvisning till karaktären hos och syftet med de ageranden som betecknades som missbruk, utan att ta hänsyn till resultatet av missbruket, då de förra kan ha större betydelse för fastställandet av bötesbeloppet än de senare. Kommissionen är i synnerhet inte skyldig att pröva utvecklingen av marknadsandelar och försäljningspriser för det berörda företaget.

Kommissionens tidigare beslutspraxis utgör således inte den rättsliga ramen för att fastställa storleken av böter på konkurrensområdet, eftersom det endast är i förordning nr 17 och i

(se punkterna 258 och 259)

15. När det rör sig om ett beslut i vilket det har fastställts att ett företag har gjort sig skyldigt till flera överträdelse av konkurrensbestämmelserna har kommissionen rätt att ålägga ett enda bötesbelopp för dessa. Detta enda bötesbelopp omfattar således på ett heltäckande sätt alla överträdelse som tillsammans täcker en viss period. Kommissionen är inte skyldig att i skälen till beslutet precisera på vilket sätt den har tagit hänsyn till de enskilda faktorer som innebär missbruk för att bestämma böterna.

(se punkterna 265 och 267)

16. En höjning av det bötesbelopp som kommissionen har beslutat om med anledning av en överträdelse av konkurrensbestämmelserna på grund av överträdelsens varaktighet kan inte endast ske i fall där det finns ett direkt samband mellan överträdelsens varaktighet och en negativ inverkan på de syften som eftersträvas genom nämnda regler.

(se punkt 278)

17. Begreppet upprepad överträdelse i kommissionens riktlinjer för beräkning av storleken på böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17

och artikel 65.5 i EKSG-fördraget vid försvårande omständigheter skall anses avse de fall då samma företag begår en ny överträdelse efter att ha blivit ålagd en sanktion för en liknande överträdelse.

(se punkt 284)

18. Eftersom det inom gemenskapens konkurrensrätt godtas att olika bolag som tillhör samma koncern utgör en ekonomisk enhet, och således ett företag i den mening som avses i artiklarna 81 EG och 82 EG, om de berörda bolagen inte självständigt bestämmer sitt agerande på marknaden, vilket innebär att kommissionen kan bötfälla moderbolaget för ageranden av andra företag i koncernen, är det korrekt av kommissionen att anse att det rör sig om upprepade överträdelse när ett av moderbolagets dotterbolag begår en överträdelse av samma typ som den överträdelse för vilken ett annat dotterbolag redan har ålagts sanktion.

(se punkt 290)

19. Den omständigheten att kommissionen tidigare vid försvårande omständigheter, såsom upprepade överträdelse,

har tillämpat en viss ökningskoefficient för böter innebär inte att den inte kan höja denna koefficient inom de gränser som föreskrivs i riktlinjerna för beräkning av storleken på de böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 och artikel 65.5 i EKSG-fördraget, vilka kommissionen har fattat beslut om, om detta visar sig vara nödvändigt för att säkerställa genomförandet av gemenskapens konkurrenspolitik. Till att börja med utgör kommissionens tidigare beslutspraxis nämligen inte den rättsliga ramen för fastställande av storleken på böter på konkurrensområdet, eftersom det endast är i förordning nr 17 och i de nämnda riktlinjerna som denna rättsliga ram definieras. Vidare är kommissionen, vid fastställandet av bötesbeloppet, skyldig att säkerställa att dess åtgärder har tillräckligt avskräckande verkan. Vid upprepade överträdelse är en bety-

dande höjning av det grundläggande bötesbeloppet särskilt motiverad då den upprepade överträdelsen bevisar att den tidigare ålagda sanktionen inte var tillräckligt avskräckande.

På samma sätt innebär inte det faktum att kommissionen i sin tidigare beslutspraxis har ansett att vissa ageranden utgör förmildrande omständigheter, som medför en betydande nedsättning eller att ett förfarande avslutas, att kommissionen är skyldig att alltid göra samma bedömning av dessa ageranden.

(se punkterna 292, 293 och 298)